

Marksizm ve Ulusal Sorun

Alex Callinicos

Marksizm ve Ulusal Sorun

Alex Callinicos

İçindekiler

Marksizm ve Ulusal Sorun

Komintern İkinci Kongresi'nde kabul edilen 'Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine tezler'

Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongre'sinde (Ağustos 1920) kabul edilen Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine tezler

Marksizm ve Ulusal Sorun

Komintern İkinci Kongresi'nde kabul edilen 'Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine tezler'

1. Devrimlerin ve savaşların yaşandığı bir dünyada yaşıyoruz. Bu çatışmalara katılanlar kendi eylemlerini genellikle sınıf kavramına değil ulus kavramına dayanarak meşrulaştırıyorlar. Egemen ideolojinin en önemli biçimi artık örgütlü din değil, ulusçuluk. Ancak, ulusçuluğun birçok çeşidi var. Eski emperyalist devletlerin ulusçuluğu ve onların içindeki azınlıkların (örneğin, Bask ya da İskoç) ulusçuluğu; emperyalizme karşı kurtuluş savaşlarının ulusçuluğu (örneğin, İrlanda, Güney Afrika, El Salvador); sözde emperyalizme karşı, içeride vahşi bir baskı uygulayan İran gibi ülkelerin ulusçuluğu ve nihayet Hindistan'dan ayrılmayı amaçlayan komünal kampanyalar yürüten Şih'ların ulusçuluğu...

Ulusçuluğun bu şaşırtıcı çeşitliliği karşısında devrimci sosyalistlerin tavrı ne olmalı? Ulusal sorun konusunda alınan yanlış tavırlar solu geçmişte sık sık felaketlere sürükledi. Marksizm ulusal sorun için bir kılavuz sunuyor mu?

2. Marksizmin teorik temelleri her çeşit ulusçu ideolojiden kökten ayrılır. Marksizm için tarihin motoru sınıf mücadelesidir. Dolayısıyla, çağdaş toplumda ana çelişki uluslararası işçi sınıfı ile uluslararası kapitalist sınıf arasındaki çelişkidir. Ulusal bölünmeler sınıf savaşımı ile karşılaştırıldığında ikincil öneme sahiptir ve sınıf savaşımının aldığı özgün bir biçimi oluşturur. *Komünist Manifesto* 'İşçilerin vatanı yoktur' der.

Dünyayı sınıflara değil uluslara bölünmüş olarak gören ulusçuluğa göre ise, bunun tersi doğrudur. Ulusun belli bir kesiminin 'bencil' çıkarlarını feda edip kutsal 'ulusal çıkar'lar öne alınarak sağlanabilecek bir ulusal birlik uzlaşmasını tehdit eden sınıf mücadelesi; faşizmden, 'Üçüncü Dünya'daki rejimlerce desteklenen 'sol kanat' ulusçuluğuna kadar ulusçuluğun her türü için en büyük tehdidi oluşturur. Ulusal çıkarlara bu tehdidin hangi sınıftan ('tekerciler' veya 'aç gözlü işçiler'den) geldiğine bağlı olarak ulusçuluk az veya çok radikal veya az veya çok gerici bir biçim alabilir, ama her koşulda ulusçuluk sınıfın önüne ulusu yerleştiren bir ideoloji olarak kalır.

Marksizm ulusçuluktan yalnızca teorik temelleri bakımından ayrılmaz.

Marksizm'in devrim stratejisi enternasyonalisttir. Marks ve Engels'e göre, kapitalizmin tarihsel rolü, tek tek ulusal ekonomilerin bütünleşmesinden oluşan bir dünya ekonomisi yaratmaktır. Dünyanın üretici güçlerinin uluslararasılaşması, komünizmin kurulmasının nesnel önkoşuludur.

Alman İdeolojisi'ndeki şu ünlü bölümde Marks ve Engels, sosyalizmin tek ülkede kurulabileceği tezini açık bir şekilde reddeder:

'Üretici güçlerin [dünya çapındaki] bu gelişmesi kesinlikle gerekli olan pratik bir önkoşuldur. Bu olmadan, başarılabilecek tek şey olsa olsa yoksulluk ve mahrumiyetin genelleştirilmesi olur ve mahrumiyet durumunda temel ihtiyaçlar için mücadele yeniden başlar, tüm eski pislik kaçınılmaz olarak yeniden kurulur'.

Dolayısıyla, sosyalist devrim başarıya ulaşmak için *uluslararası* olmak zorundadır. Bu gerçeği kabul eden bolşevikler, Ekim 1917'de Rus işçi sınıfını iktidara gelişine önderlik ettiklerinde devrimin Batı Avrupa ülkelerine yayılmasını, sovyet devletinin varlığını koruyabilmesi için hayati önemde gördüler.

Lenin ve bolşevikler bu nedenle 1919'da Komünist Enternasyonal'in kurulmasına öncülük ettiler. Komintern'in 1920'deki İkinci Kongresi'nde kabul edilen tüzük şöyle der:

İşçilerin yeni uluslararası birliği farklı ülkelerin tek bir amacı olan proleter sınıflarının birleşik

eylemini sağlamak için kurulmuştur. Amaç, kapitalizmi yıkararak proleterya diktatörlüğünü kurmak ve bütün sınıfları ortadan kaldırarak komünist toplumun ilk aşaması olan sosyalizmi gerçekleştirecek bir uluslararası Sovyet Cumhuriyetini inşa etmektir.

3. Öyleyse, *enternasyonalist* sosyalistlerin ulusal devletlere bölünmüş bir dünya karşısında tutumları nasıl olmalı?

Kendilerini marksist kabul eden bir çok kişiye göre bile, marksistler ulusal sorun konusunda ya teorik ya da pratik olarak başarısızlığa uğradı ve bu başarısızlık marksizmin en büyük tarihsel zaafını oluşturuyor.

Gerek Marks'ın gerek Engels'in bazı yazılarında ulusal sınırlara kapitalizmin daha da gelişmesi ile ortadan kalkacak bir olgu olarak bakma eğilimi vardır. Ulusal devletlerin oluşmasını, kapitalizmin ekonomik egemenliğini sağlamak için bir önkoşul olan iç pazarı yaratmanın temeli olarak görürler. Ancak, *Komünist Manifesto*'da şöyle derler: Burjuvazinin gelişmesi, serbest ticaret, dünya pazarı ve üretim tarzın ve bunlara denk düşen yaşam koşullarının tekleşmesi ile, ulusal farklılıklar ve halklar arasındaki antagonizmalar günden güne yok oluyor.

Bu yaklaşım Marks ve Engels'in yazılarında bir eğilimden öteye gitmez. Bu ipuçlarını genellemek ve kapitalizmin bir dünya sistemi olarak gelişme sürecinde ayrı ulusal devletleri yavaş yavaş yok edeceği şeklinde bir teoriye dönüştürme işi İkinci Enternasyonal (1889-1914) döneminde ortodoks marksizmin 'Papa'sı olan Karl Kautski'ye düştü. 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde, Karl Kautski kapitalist gelişmenin bir dahaki aşaması olarak 'ultra emperyalizm' kavramını geliştirdi. Bu aşamada sanayileşmiş ülkeler uluslararası bir tröst oluşturacak ve böylece kapitalist bir dünya devletinin temelini oluşturup farklı ulusal devletler arasındaki çelişkileri gereksiz kılacaktı.

Gerçekte ise, kapitalizmin dünya çapında gelişmesi ulusal bölünmeleri zayıflatmadı, *keskinleştirdi*. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarında kapitalist bir dünya ekonomisinin yaratılması, birkaç gelişmiş kapitalist devletin dünyanın geri kalanı üzerindeki hakimiyetiyle emperyalizm şeklini aldı. Emperyalizm, ulusal sorun açısından bakıldığında, bazı sonuçlar yarattı.

Birincisi, gelişmiş kapitalist ülkelerde emperyalizm devlet kapitalizmine doğru bir eğilim (devlet ile büyük sermayenin tek bir ekonomik komplekste bütünleşme eğilimi) içeriyordu. Bu eğilimin sonucu, rakip sermayeler arasındaki çelişkilerin çok zaman farklı ulusal devletler arasında cepheleşmeler biçimini almasıdır. 1890'lardan 1940'lara dek süren 'klasik' emperyalizm döneminde, emperyalist güçler arasında en iyi bölgeleri bölüşmek için sürdürülen ekonomik mücadele iki dünya savaşına yol açtı.

İkincisi, gelişmiş ülkelerde devlet kapitalizmi eğilimine bağlı olarak, işçi hareketi içinde çıkarlarını kendi kapitalist devletleri ile iç içe geçmiş olarak gören reformist bürokrasiler gelişti. Böylelikle, gelişmiş ülkelerde ulusal çıkar ideolojisi işçi sınıfını kuvvetle etkiledi.

Üçüncüsü, emperyalizm tarafından sömürülen ve baskı gören 'geri kalmış' üçüncü dünya ülkelerinin uluslararası kapitalist sistemle ilişkiye geçmesi köklü ulusal hareketlerin doğmasına yol açtı; çünkü bu ülkelerin işçi ve köylülerinin emperyalizme karşı başkaldırıları kaçınılmaz olarak ulusçuluk biçimini alıyordu.

Son olarak, yakın tarihte bir dizi sermaye birikim merkezinin ortaya çıkmasına tanık olundu: Üçüncü Dünya'nın Brezilya veya Güney Kore gibi yeni sanayileşen ülkeleri (YSÜ). Bu ülkelerin egemen sınıfları Batı emperyalizminin basit müşterileri veya kompradorları değil; kendi çıkarları var ve bu çıkarları metropol güçlere ve birbirlerine karşı koruma yeteneğine sahipler. Bu ekonomik değişim 'alt emperyalizmlerin', yani belli bir bölgede egemen güç olmayı amaçlayan yeni sanayileşen ülkelerin ortaya çıkmasına yol açtı. Bazı durumlarda bunların hiç bir ciddi rakipleri yokken (örneğin,

Hindistan ve Güney Afrika), başka örneklerde bu rekabet, askeri rekabete (Türkiye ve Yunanistan arasında olduğu gibi) ve bazen de savaşımlara yol açtı (İran ve Irak arasındaki Körfez savaşı gibi). İki dünya savaşına yol açan emperyalistler arası çatışmalar dünyanın çeşitli bölgelerinde daha küçük ölçekte yeniden üretiliyor.

Bu dört unsur (devlet kapitalizmi eğilimi, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işçi hareketlerinin ulusal reformizmden etkilenmesi, ulusal bağımsızlık mücadeleleri ve 'Üçüncü Dünya'nın alt emperyalizmi) ulusçuluğu modern kapitalizmin *salgın* bir hastalığı haline getirdi. Marksistler bu olgu karşısında nasıl tavır aldılar?

4. Ulusal sorun konusundaki en önemli tartışmalar Birinci Dünya Savaşı öncesinde Doğu ve Merkez Avrupa'yı egemenliği altına alan iki çokuluslu imparatorluğun, Rusya ve Avusturya-Macaristan'ın, sosyalistlerin önüne koyduğu sorunlardan yola çıkarak başlamıştır.

'Ulusların hapishanesi' olan ve Büyük Rus'ların ayrıcalıklı bir azınlık oluşturdıkları Çarlık Rusya'sında en önemli ulusal sorunu Polonya oluştuyordu. Polonya, 18. yüzyılda komşuları (Prusya, Rusya ve Avusturya-Macaristan) tarafından paylaşılmıştı. Ülkenin en büyük kısmı olan Polonya Krallığı, Rusya'nın yönetimi altındaydı. Yabancı egemenliğine karşı bir dizi kahramanca ayaklanma Polonya'yı 19. yüzyıl sosyalistleri ve radikalleri için günümüzün Vietnam'ına benzer bir konuma oturtmuştu. Marks ve Engels de Polonya'nın ulusal bağımsızlığını özellikle destekliyorlardı. Polonya'da sanayinin gelişimi ve dolayısıyla kentlerde işçi sınıfının meydana çıkması ile birlikte, ulusal hareketin önderliği aristokratlarla burjuva radikallerinden sosyalistlerin eline geçti. Ancak, bu saflarda önemli farklılıklar ortaya çıktı.

Polonya Sosyalist Partisi (PPS) aslen ulusçu bir tutum benimsedi. PPS'ye göre, ulusal bağımsızlık mücadelesinin herşeyin üzerinde bir önceliği vardı. Polonya işçilerinin kendi kurtuluşları için mücadeleleri Polonya halkının ulusal birliğini bozma tehdidi olarak ulusal mücadeleden bir sapmaydı. PPS, 1905 Rus Devrimi sırasında Polonyalı işçilerin kitlesel grevlere katılmasına bile karşı çıktı.

Bu tutum bugün Üçüncü Dünyadaki çeşitli ulusal hareketlerin tutumuna şaşırtıcı ölçüde benziyor. Örneğin, 'ulusal birliği' tehlikeye düşürdükleri için grevleri yasaklayan ve sosyalistleri hapseden Angola Halk Kurtuluş Hareketi (MPLA).

PPS'nin sosyal milliyetçiliğine, başlarında Rosa Lüksemburg ve Leo Jogiches'in bulunduğu Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi (SDKPiL) adlı bir grup devrimci sosyalist karşı çıktı. Lüksemburg, PPS'nin ulusçuluğunun Polonya'lı ve Rus işçilerin birliğini tehdit ettiğini göstermekle kalmadı. Aynı zamanda, Polonya'nın ulusal bağımsızlığı talebinin tarihsel olarak ömrünü tamamlamış ve gerici bir talep olduğunu da öne sürdü.

Lüksemburg'un görüşleri aslen, Polonya'nın sosyal formasyonu hakkındaki doktora tezinde ('Polonya'da sanayinin gelişmesi') geliştirdiği çözümlemeye dayanıyordu. Bu tezde, Lüksemburg hem Polonya hem Rusya'da sanayi kapitalizminin evriminin iki ülkeyi birleştiren tek bir ekonomik bütün yaratıyor olduğunu gösteriyordu. Bunun sonucu olarak, ne Rus pazarına bağımlı olan Polonya burjuvazisinin, ne de Polonya işçi sınıfının ulusal bağımsızlıktan bir çıkarı olabilirdi. Burjuvazi Rus pazarına bağımlıydı, işçilerse Rus işçilerle aynı ortak düşmana sahiptiler. Ulusal bağımsızlık ütopyasını savunmaya devam edenler sadece, PPS'nin başlıca toplumsal tabanını oluşturan küçük burjuvazi idi. Lüksemburg tezini şöyle bağladı:

Polonya ve Rusya'nın kapitalist birleşmesi, hem Rus hükümetinin hem de Polonya burjuvazisinin ve ulusçularının gözden kaçırdıkları bir sonuca doğru ilerliyor: Gelecekte önce Rus Çarlığı'nın ve sonra Polonya-Rusya kapitalizminin mezar kazıcısı işlevini görecektir olan Polonya ve Rus

proleteryanın birliğine.

Daha sonra Lüksemburg Polonya ulusçuluğuna karşı geliştirdiği eleştiriyi genel olarak ulusal bağımsızlık sloganına karşı bir tutum haline dönüştürdü. ‘Ulusal sorun ve Otonomi’ adlı bir dizi makalesinde, kapitalist dünya ekonomisinin oluşmasının ulusal bağımsızlığın nesnel temelini ortadan kaldırdığını ileri sürdü ve şöyle bağladı: Mevcut devletleri ulusal birimler halinde ayırmayı ve daha küçük uluslarla olan ilişkilerini sınırlamayı içeren bir amaca yönelmek, tümünden umutsuz bir girişim ve tarihsel olarak gerici bir çabadır.

Avusturya-Macaristan imparatorluğundaki marksistler çok farklı bir tavır geliştirdiler. Avusturya, Macaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya’nın çoğunu kapsayan bu külüstür çokuluslu devlet, egemen gruplar (Almanlar ve Macarlar) ve ezilen çeşitli Slav ulusları arasındaki ulusal gerginliklerin yarattığı sorunlarla boğuşuyordu. Bu gerginlikler bizzat işçi hareketini de etkiliyordu.

Avusturya Marksistlerinin Avusturya Sosyal Demokrat Partisine (SPO) hakim olan teorik yaklaşımı, Lüksemburg gibi, işçi hareketinin bütünlüğünü korumayı amaçlıyordu. Ancak, bunu Habsburg devletinin parçalanmasını önleyerek gerçekleştirmeyi umuyorlardı. Bunun ise, bazı reformlar yaparak (özellikle de imparatorluk içindeki çeşitli ulusal grupların kültürel ve politik özerkliği tanıyarak, ama kendi kaderlerini tayin etme hakkını vermeden) başarabileceğini savunuyorlardı.

Bugün İngiltere işçi sınıfının birliğinin emperyalist İngiliz devletinin bütünlüğünü savunmakla korunacağını iddia edenlerle

Avusturya marksistleri arasında bir benzerlik var. Aynı şekilde, Avusturya Marksistleri Avusturya-Macaristan devletinin yarı mutlakiyetçi yapısını bira z yumuşatarak işçi hareketi içindeki ulusal gerilimleri geriletmeyi umuyorlardı.

Avusturya Marksistlerinin bu tutumunun teorik temellerini, hareketin başlıca düşünürlerinden liderlerinden Otto Bauer’in *Sosyal Demokrasi ve Ulusal Sorun* adlı çalışması oluşturuyordu. Bauer bu kitapta ulusçuluğu aslen kültürel bir olgu olarak niteliyor ve ulusu şöyle tanımlıyordu: ‘Ortak bir kaderi paylaşan, ortak özellikleri olan insanlar topluluğu’. Bu tanım uyarınca, Bauer için ulusal sorun, sosyalizmin zaferi yoluyla gerçekten kültürel bir topluluğun nasıl yaratılabileceği, kapitalizmden miras kalan kültürü işçi sınıfının nasıl devralabileceği sorunu. ulusal baskıya karşı mücadele siyasibir sorun olarak inkar ediliyordu.

Marksist tarihçi Raimund Loew’in değindiği gibi: “Bu tutum, hem Habsburg monarşisi hem ulusal eğilimler karşısında ikili bir oportünizmi ifade eder. Egemen sınıfın kendisini saymazsak, sosyal demokratlar imparatorluk içindeki tek uluslararası siyasi unsurdular. Merkezden ayrılma eğilimindeki ulusçuluğa karşı barışçıl bir sosyal ve politik reform politikası adına muhalefet etmeleri onları hükümetle objektif bir çıkar birliği konumuna getirdi”. Aynı zamanda, SPO’nun “kültürel ulusal özerkliği” desteklemesi “enternasyonalizmi, diğer ulusların işçilerine aynı hakları tanımaları kaydıyla, her ulusun işçilerinin ulusçu olmasına izin veren bir ideoloji olarak yorumlayan anlayışla kaynaştı... bu anlayış uyarınca Avusturya’nın değişik yerlerindeki işçilerin ulusal farklılıklarının desteklenmesinin proleteryanın siyasi birliğine zarar vermesi kaçınılmazdı”. Birinci Dünya Savaşı’nın patlamasıyla birlikte, SPO monarşiyi desteklerken farklı Çek ve Alman Sosyal Demokrat Partileri ve sendika hareketleri oluşmuştu.

5. Ulusal sorun tartışmaları Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla keskinleşti. Savaşın etkisiyle İkinci Enternasyonal dağıldı ve ulusal sorun konusunda taban tabana karşıt iki kutup oluştu.

Bir yanda Alman Sosyal Demokrat Partisi içinde Noske, Ebert ve Scheidemann gibi kendi egemen sınıfının ulusçuluğuna açıkça destek veren sosyal ulusçular vardı. Diğer yanda, hem emperyalist

savaşı karşı sarsılmaz muhalefeti hem de ulusal bağımsızlık sloganını tarihsel açıdan gerici olarak reddeden Rosa Lüksemburg'u izleyen bir radikal sol oluştu. Bu grup içerisinde Buharin ve Pyatakov gibi bolşeviklerin yanı sıra, Josef Strasser ve Anton Pannekoek gibi Bauer'in tavrını savaş öncesi yıllarda reddetmiş ve Hermann Gorter ile birlikte 1918 sonrasında Almanya'da 'sol komünistler'in liderleri olmuş kişiler de vardı. (Burada şunu belirtmek gerek ki, Lüksemburg ulusal sorundaki tavrı dışında başka hiçbir konuda 'sol' komünistlerle aynı tutumu paylaşmıyordu).

Lenin kökten farklı bir tutum benimsedi. Ulusların kendi kaderlerini tayin etme talebini sadece emperyalizme karşı mücadelenin bir parçası olarak destekledi.

Bu tavrın nedeni, emperyalist ülkelerin işçilerini diğer ulusların, ayrılma hakları da dahil olmak üzere, kendi kaderlerini tayin etme haklarını savunur bir konuma kazanmanın onların kafalarındaki şövenist ve sosyal milliyetçi fikirlerin yok edilmesi için temel bir önkoşul olduğu inancıydı. Lenin şöyle diyordu:

Baskıcı ulusların işçilerinin enternasyonalist eğitiminde, onların baskı altındaki ulusların ayrılma haklarını savunmaları ve bunun için mücadele etmelerine vurgu yapılmak zorundadır.

Bu tez, temelinde, Birinci Enternasyonal'de İrlanda'nın bağımsızlığını savunmak için Marks tarafından verilen nedenlerin genelleştirilmiş haliydi. Marks 1870'de şöyle yazmıştı:

İngiltere'deki her sanayi ve ticaret merkezi şimdi iki düşman kampa bölünmüş bir işçi sınıfına sahip: İngiliz proleterler ve İrlandalı proleterler... Sıradan bir İngiliz işçi İrlanda'lı işçilerden yaşam standardının düşmesine neden olan bir rakip olarak nefret eder. İrlanda'lı işçilerle ilişkisinde kendisini egemen ulusun bir bireyi olarak hisseder ve böylece kendisini, ülkesinin kapitalistleri ve aristokratlarının İrlanda'ya karşı bir aleti durumuna dönüştürür ve bu yüzden de onların kendisi üzerindeki egemenliğini güçlendirir. İrlandalı işçilere karşı ulusal, sosyal ve dinsel önyargıları sevinçle benimser. Onlara karşı tavrı eski Amerikan köleci eyaletlerindeki 'yoksul beyaz'ların 'zenci'lere karşı tavrının aynısıdır. İrlanda'lı ise, İngiliz işçisine karşı aynı tepkiyi daha da keskin olarak gösterir. İngiliz işçisini İrlanda'daki İngiliz egemenliğinin hem suç ortağı hem de aptal maşası olarak görür.

Bu düşmanlık, basın, kilise, mizah dergileri, kısacası egemen sınıfın emrindeki tüm araçlar tarafından yapay olarak canlı tutuluyor ve yoğunlaştırılıyor. Bu düşmanlık İngiliz işçi sınıfının örgütlü olmasına karşı güçsüz olmasının sırrıdır. Kapitalist sınıfın iktidarını sürdürmesinin sırrıdır. Ve egemen sınıf bunun tamamen farkındadır.

Dolayısıyla, der Marks, İngiliz sosyalistleri bizzat İngiltere'deki işçi sınıfını birleştirme mücadelesinin bir parçası olarak İrlanda'nın bağımsızlığını savunmaları gerekir. Elli yıl sonra, Marks'ın İngiltere özelinde incelediği bölünmelerin emperyalizm tarafından küresel bir olgu haline getirildiği bir dünyada, Lenin bu tutumu genelleştirerek ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının *genel* bir savunusu haline getirdi.

Ancak, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını desteklemek gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sosyal milliyetçiliğe karşı mücadelenin yönetimlerinden biri değildi sadece. Lenin bu tutumu sömürge ülkelerdeki yığınları emperyalizme karşı harekete geçirme stratejisinin bir unsuru olarak görüyordu.

Lenin bu noktada geçmişle arasına kesin bir çizgi çekiyordu. İkinci Enternasyonal içindeki tartışmalarda ulusal sorun aslen bir *Avrupa sorunu* olarak ele alınmıştı. Sömürgeler ayrı bir konuydu ve Enternasyonal içinde, gelişmiş

kapitalist ülkelerde sosyalizmin zaferinden sonra Latin Amerika, Asya ve Afrika'daki 'barbar'ları 'uygarlık' düzeyine ulaştırmak için sömürgeler üzerindeki egemenliğin sürdürülmesi gerektiğini savunanlar vardı.

Lenin’le sonra tüm bunlar değişti. Sovyet Devrimini, Alman ve İngiliz işçiler kendi kapitalistlerini alaşağı etmeden önce, görece geri kalmış ülkelerin işçi sınıflarının iktidarı alabileceklerini göstermiş ve İkinci Enternasyonal teorisyenlerinin evrimci şemalarını boş çıkarmıştı. Lenin için, sömürgelerdeki kitleler artık bir sorun değil, kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadeleye kazanılması gereken bir güçtü. Ulusal sorun artık emperyalizme karşı mücadeleyle içiçe geçmişti: Komintern’in İkinci Kongresi’ndeki tartışmalarda konuya ‘Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu’ olarak değiniliyordu. Troçki’nin deyişiyle “Ulusal sorun konusunda bolşevizmin ayırdedici özelliği, ezilen ulusları (en geri olanları dahil) siyasetin sadece nesnesi olarak değil, aynı zamanda öznesi olarak da görüyor olmasıdır”.

Ulusal kurtuluş mücadelesini sınıf mücadelesinden bir sapma olarak gören devrimcilere karşı Lenin (1916’da Dublin’deki Paskalya Ayaklanması sırasında) şöyle yazdı:

Sömürgelerde ve Avrupa’da küçük ulusların başkaldırısı olmaksızın; tüm önyargıları ile küçük burjuvazinin bazı kesimlerinin devrimci patlamaları olmaksızın; politik olarak bilinçsiz proleteryanın ve yarı proleter kitlelerin toprak ağaları, kilise ve monarşinin baskılarına karşı, ulusal baskılara karşı vb mücadelesi olmaksızın bir toplumsal devrim olabileceğini düşünmek toplumsal devrimi reddetmek demektir. Bir ordu bir yerde sıralanıyor ve ‘bizler sosyalizm adına buradayız’ diyor, diğer bir ordu başka yerde ‘biz emperyalizm adına buradayız’ diyor ve bu da toplumsal bir devrim oluyor. ‘Saf’ bir toplumsal devrim bekleyenlerin ömrü, böylesi bir devrim görmeye yetmeyecektir.

Buradan çıkan sonuç, emperyalizm çağındaki büyük toplumsal ayaklanmaların çok zaman ulusçu biçimler alacağı ve anti kapitalist bir yönde gelişeceğidir.

Ancak, bu tutum Lenin için hiçbir şekilde ulusçu ideolojilerle uzlaşma anlamına gelmiyordu. Lenin ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını desteklemeyi işçi sınıflarının uluslararası birliğini parçalamak değil, gerçekleştirmek için bir araç olarak gördü.

Dolayısıyla Lenin, ezen uluslarla ezilen ulusların devrimcilerinin görevlerinin ayırdedilmesi konusunda dikkatliydi.

Ezen uluslarda ana düşman ezenlerin ulusçuluğudur ve sosyalistler hem işçi hareketi içinde var olan şövenizme meydan okumak, hem de enternasyonalizmin pratik bir örneğini sunmak için ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını desteklemelidir. Öte yandan, ezilen uluslarda devrimciler bir yandan emperyalizme karşı keskin bir muhalefet yaparken bir yandan da işçi sınıfının uluslararası birliğini açıkça desteklemelidir. Bu destek, hem sınıf mücadelesini ulusal mücadeleye tabi kılmaya çalışan burjuva milliyetçilerine karşı ideolojik ve politik mücadele sürdürmek, hem de, bazı durumlarda, ulusun kendi kaderini tayin etme hakkını hayata geçirmesine karşı olmayı içerir.

Bu bakımdan, Polonya’nın ulusal bağımsızlığı konusunda Lüksemburg’un tutumu yanlış olmaktan ziyade, tek yanlı bir tutum olarak nitelenebilir. Polonyalı bir devrimci olarak, PPS’nin sosyal milliyetçiliği ile mücadele etmekte tümüyle haklıydı. Yanıldığı nokta ise, ezen ulusun devrimcilerinden Polonya’nın bağımsızlık sloganını reddetmelerini istemesiydi. Oysa, kendi ulusal devletlerini oluşturup oluşturmamak Polonya işçi sınıfının vereceği bir karardı; Alman ve Rus işçilerinin görevi ise Polonya işçi sınıfının bu kararı verme hakkını desteklemektir.

Ama bu, Lenin’in, ezilen ülkelerin devrimcilerinin kendi ülkelerinin bağımsızlık hareketlerine genellikle karşı çıkmaları ve bu hareketleri desteklemeyi ezen ülkelerin devrimcilerine bırakmaları gerektiğine inandığı anlamına gelmez. Böylesi bir tutum, James Connolly gibi İrlanda’lı sosyalistlerin İngiliz emperyalizmine karşı mücadelede çekimser kalmaları anlamına gelirdi. Ulusal bağımsızlık talebinin baskıya karşı bir kitle mücadelesinin odağı haline geldiği yerde, devrimcilerin görevi

mücadelenin içinde yer almak ve hatta hareketin önderliğini kazanmaya çalışmaktır. Bu, devrimcilerin ulusçuluk ideolojisini (devrimci bir ulusçuluk bile olsa) kabul ettikleri anlamına gelmez; devrimciler, ulusun kendi kaderini tayin etme hakkını kazanabilmesi için işçi sınıfının mücadele yöntemlerine dayalı, ayrı ve kendilerine özgü stratejiler önerirler.

Dolayısıyla, Lenin için ulusal hareketleri desteklemek, ezilen uluslardaki işçi mücadelelerinin siyasi ve örgütsel bağımsızlığından ödün vermek anlamına gelmiyordu. Komintern'in 1920'deki İkinci Kongresi'nde kabul edilen

‘Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Tezler’de şöyle deniyordu:

Geri kalmış ülkelerdeki devrimci kurtuluş hareketlerinin, gerçekte komünist olmadıkları halde komünist bir kisveye bürünme çabalarına karşı kararlı bir mücadele verilmelidir. Komünist Enternasyonal sömürgelerde ve geri kalmış ülkelerde devrimci hareketleri sadece şu amaçla desteklemek görevine sahiptir: geleceğin proleter partilerini (sadece ismen değil, gerçekten komünist olacak partileri) oluşturacak unsurları bir araya getirmek ve bu unsurları kendi ülkelerindeki burjuva demokratik eğilime karşı mücadeledeki özel görevleri konusunda bilinçlendirecek şekilde eğitmek. Komünist Enternasyonal sömürgeler ve geri kalmış ülkelerdeki devrimci hareketlerle geçici işbirliği yapmalı ve hatta ittifak oluşturmalıdır, ama bu hareketlerle birleşmemelidir. Proleter hareketin bağımsızlığı, hareket sadece bir nüve halinde de olsa, koşulsuz olarak muhafaza edilmelidir.

Dolayısıyla, Lenin'in tutumunun işçi sınıfını çok sınıflı ulusal kurtuluş hareketlerine bağımlı kılmayı öneren çeşitli girişimlerle hiç bir ortak yanı yoktur. Bu girişimler, 1920'lerde Çin'deki Kuomintang'dan günümüz Güney Afrika'sındaki ANC'ye kadar, hareketin içindeki sol kanat muhalefetin yok olmasına yol açmıştır.

Ulusal sorunda sürekli devrim teorisinin geliştirilmesi ile leninist yöntemi tamamlamak Troçki'ye kalmıştı. 1925-27

Çin devriminin sonucunda olgun ve genel biçimini alan bu teoriye göre, geri kalmış ülkelerdeki ulusal bağımsızlık mücadelesi ancak işçi sınıfının mücadeleden önderliğini alması ve aynı süreçte mücadeleyi işçi sınıfının iktidarı için bir mücadeleye dönüştürmesi ve sosyalist devrimi başka ülkelere yayma amacını gütmesi ile başarılı olabilecektir.

Bu teori, Troçki'nin iki temel inancını yansıtıyordu. Birincisi, emperyalizmin gelişmesi sonucunda sosyalizm için gerekli objektif önkoşulların herhangi tek bir ülkede değil, fakat dünya çapında olduğu inancı; ikincisi, tek tek ülkelerin uluslararası kapitalist sisteme dahil olmalarının bu sistem yaşadıkça gerçek ulusal bağımsızlığın mümkün olmadığı inancı. Troçki'nin vardığı sonuç, Lüksemburg gibi ulusal mücadelenin gericisi olduğu sonucu değil, ancak işçi sınıfının iktidarı için uluslararası bir mücadeleye dönüşen ulusal mücadelenin başarıya ulaşabileceği sonucu idi.

Lenin'in ulusal soruna katkısının iki yönden önemi vardır. Birincisi, Lenin emperyalizmin varlığı başlangıç noktası olarak alıyor ve kapitalizmin dünya çapındaki egemenliğini hesaba katan bir devrimci strateji geliştirmeye çalışıyordu.

İkincisi, Lenin'in *siyasi* bir teoriydi. Bu bakımdan, ulusal sorun üzerine diğer görüşlerden kesin bir şekilde farklıydı.

Hem Kautsky hem Lüksemburg ulus-devletleri kapitalizmin ekonomik evriminde belli bir aşamanın ürünü olarak görüyorlardı. Kautski bundan reformist bir sonuç çıkardı: Ulusal çelişkiler kapitalizmin daha da gelişmesi ile barışçıl bir şekilde çözülebilirdi.

Lüksemburg ise, aksine, *Sermaye Birikimi* adlı kitabında kapitalizmin dünya çapında egemenliği bir kez kurulduktan sonra ulusal çelişkilerin sistemin içsel ve yaygın bir unsuru olacağını ve bu çelişkilerin gelecekte kapitalizmin yıkılmasına yol açacağını savunuyordu. Ancak Lüksemburg

bundan, emperyalizmin gelişmesi ulusal bağımsızlığın *ekonomik* temelini ortadan kaldırdığı için ulusal mücadelelerin artık anlamsız hale geldiği sonucunu çıkarıyordu.

Bauer ve Avusturya Marksistleri ulusçuluğa, sosyalizmi beklerken mevcut devlet yapılarının yeniden düzenlenmesi ile halledilebilecek kültürel bir sorun olarak bakıyorlardı. Lenin ise, tersine, ulusçuluğu öncelikle siyasi bir sorun olarak görüyordu: Gelişmiş ülkelerde sosyal milliyetçiliğe, geri kalmış ülkelerde ulusal baskıya karşı mücadele.

Michael Lowy'nin sözleriyle:

Metodolojik açıdan bakıldığında, Lenin'in, çağdaşlarının çoğundan üstün olduğu asıl nokta, siyaseti hep önplana alması; her sorunun, her çelişkinin siyasi yönünü kavrayıp vurgulamasıydı.

Diğer tüm teoriler ulusal sorunun ya ekonomik ya da ideolojik (yani kültürel) yönlerine ağırlık verirken, Lenin sorunun işçi sınıfının politik iktidar mücadelesi üzerindeki etkilerinin üzerinde durdu.

Bu noktayı anlamak, genellikle doğrudan ya da dolaylı olarak Stalin'in *Maksizm ve Ulusal Sorun* broşüründen yola çıkarak bir dizi ekonomik, coğrafi ve dilsel kıstasla ulusu 'tanımlamaya' çalışan marksistin niye yanıldıklarını kavramamızı sağlıyor. Lenin'in ulusal sorun karşısındaki tutumunu Amerika'da ırkçı baskı altında olan siyahların durumuna uyarlamaya çalıştığında Troçki "Bu sorunda [ulusların 'tanımlanması' sorununda] soyut bir kıstasın fazla anlam taşımaz, çok daha önemlisi [siyahların] tarihsel bilinci, duyguları ve dürtüleridir" der. Belli bir devlet tarafında baskı altında tutulmanın ezilen ülkelerde ulusal bilinci geliştirdiğini vurgular: "Biz elbette siyahları bir ulus haline gelmeleri için zorlamayız. Eğer böyleyseler, demek bunu istiyorlar ve bunun için çaba harcıyorlar... eziliyor olmaları onları politik ve ulusal birliğe doğru itiyor".

6. Ulusal soruna marksist yaklaşım, en başta Lenin'in katkısıyla geliştirilen şekliyle, 20. yüzyıl kapitalizminin gerçeklerine ve özellikle de sistemin ortaya çıkardığı ulusal çelişkilere bir yanıttır. Peki, bu yaklaşımı günümüzde nasıl uygulamalı?

Önce, Lenin'in *ezilen* ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını savunduğunu hiç unutmamalıyız. Lenin'in çıkış noktası, emperyalizmin ya da kendilerini yöneten devletin egemen sınıfının elinden çektikleri acılar karşısında kendi devletlerini talep etmeye zorlanan bir grubun içinde bulunduğu durumdu. Ezilen böylesi bir grubun kendi kaderini tayin etme hakkını desteklemek *her* ulusal bağımsızlık talebini desteklemekle aynı şey değildir. Bazen bu talepler kendi oluşturacağı devleti diğer bir grup üzerinde kendi egemenliğini pekiştirmek için kullanmak isteyen gruplar tarafından ileri sürülüyor olabilir.

Bu yüzden ulusal sorun hakkında Lenin'in görüşleri ile son yıllarda örneğin Nigel Harris tarafından savunulan görüşler arasında fark vardır. Harris'in görüşünce, "Mevcut devletle mücadele ediyor olmak, kendi kaderini tayin etme hakkının temelidir". Bu demektir ki, kendi devletini oluşturmak için savaşan her grup (örneğin, Pencab'taki Şih milliyetçileri gibi, mücadeleleri herhangi bir ulusal baskının sonucu olmasa ve eylemlerinin çoğunluğu nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan Hindu'lara saldırmak şeklini alıyor olsa bile) sosyalistlerce desteklenmelidir.

Harris'in kıstasını kullanırsak, sosyalistler Güney Afrika'daki Afrikaan'ların (beyazlar) ve Filistin'deki Yahudilerin kendi kaderlerini tayin etme haklarını savunmalıdır. Bu iki grubun da baskı altında olduklarını iddia etmeleri Şih'ların iddiasından daha makuldur. Nazilerin yaptığı katliam sırasındaki kıyım ve ezadan Yahudilerin çektikleri iyi biliniyor. Afrikaan'lar ise İngiliz emperyalizmince istila edildikten sonra bağımsız cumhuriyetlerini kaybettiler.

Ancak, bu iki durumda da, ulus olarak kendi kaderini tayin etme talebi, devlet iktidarının ezilen çoğunluğun (bu iki örnekte Güney Afrikalı siyahlar ve Filistinli Araplar) üzerinde egemenlik kurma amacıyla kullanılması hakkını istemek oluyor.

Devrimciler için ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını desteklemek soyut bir ilke değildir, emperyalizme karşı mücadeleden doğar ve bu mücadelenin gereklerine tabi kılınır. Bu nedenle, ulusal hareketleri desteklemek, ancak başka ulusları ezerek başarıya ulaşabilen ve dolayısıyla emperyalizmin *güçlenmesine* yol açan hareketlerin desteklenmesini kapsamaz; ancak ulusal bağımsızlık talepleri nedeniyle emperyalizmle çelişkiye düşen ve zaferleri ile emperyalizmin zayıflamasına yol açacak olan hareketler ile sınırlıdır. Böylesi bir mücadelenin klasik örneği Amerikan emperyalizmini yenen ve ABD'nin günümüze dek 'Üçüncü Dünya' ülkelerine müdahale etmesini güçleştiren Vietnam'dır.

Günümüzde dünyada Lenin'in yaklaşımına açıkça uyan birçok anti emperyalist ulusal kurtuluş mücadelesi veriliyor: İrlanda'da IRA, Güney Afrika'da ANC ve Nikaragua'da Sandinistler. Bu mücadelelere karşı tutumumuz 'koşulsuz fakat eleştirel destek' sloganı ile özetlenebilir. Desteğimiz koşulsuz, çünkü bu destek sözkonusu ulusal kurtuluş hareketinin ideolojisiyle siyasi olarak anlaşıyor olmamızdan değil, hareketin emperyalizmle çelişiyor olmasından kaynaklanıyor. Mussolini Etyopya'yı işgal ettiğinde Troçki, Etyopya'da kölelik hala yaşıyor olmasına rağmen, Haile Selasiye rejimini desteklemiştir, çünkü savaş yarı sömürge bir ülke ile İtalyan emperyalizmi arasındaydı. Biz IRA'yı politikaları ile hemfikir olduğumuzdan değil (İrlanda cumhuriyetçiliğine burjuva ulusçuluğunun bir çeşidi olduğundan karşıyız), İngiliz emperyalizmine karşı savaşıyor oldukları için destekliyoruz.

Bir ulusal kurtuluş hareketinin siyasi programı ile anlaşma koşuluna bağlı olarak verilen destek kolaylıkla oportünizme ya da çekimser kalmaya yol açabilir. Batı'da solun eğilimi çok zaman çeşitli ülkelerdeki 'Üçüncü Dünya' ulusçuluğunu komünist bir renge boyayıp ondan sonra bu hareketlerin 'kendi' işçi ve köylülerinin sömüren kapitalist devletler kuruşunu çaresizlikle izlemek olmuştur. Diğer bir tehlike ise, devrimci marksist örgütler dışındaki herhangi bir hareketi desteklemeyi reddetme sekteçiliğidir. Biz ise, *tüm* gerçek anti emperyalist mücadeleleri, politikalarından *bağımsız olarak*, destekleriz. Bu tutum, bir yandan emperyalizme karşı ilkeli bir mücadele ile, diğer yandan IRA, ANC ve benzeri hareketlerin burjuva ulusçuluğunun sınıf uzlaşmacı politikalarına acımasız eleştirisini birleştirmemizi mümkün kılar.

Ne var ki, bu örneklerden daha da karmaşık olan durumlar vardır. Avrupa ülkeleri içindeki ulusal hareketlerin (İngiltere'de İskoç ve Galler ulusçuluğu, Fransa'da Breton ve Occitan, İspanya'da Bask ve Katalan ulusçuluğu gibi) yükselmesinin ortaya çıkardığı sorunlar vardır örneğin. Bu hareketlerin ortaya çıkması, en eski ulus devletlerin bile yapay olduklarını vurguluyor: Uluslar, azınlıkların genellikle şiddet kullanarak bir arada tutulması ve yerel kültür ve dillerin egemen grubun yararına bastırılması ile oluşturulmuş yapılardır, 'doğal' bir kimliği yansıtan olgular değil. Bu eğilim Avrupa devletlerinin içindeki çatlakları ortaya çıkaran unsur genel olarak uluslararası kapitalizmin eşitsiz gelişmesi olmakla birlikte, başlıca ayrılıkçı hareketlerin çoğu önemli bir siyasi unsurun etkisiyle (İspanya'da Franko rejiminin baskıcı yapısı, İngiltere'de İşçi Partisi'nin krizi) ortaya çıkmışlardır.

Devrimcilerin bu ulusal sorunlara yaklaşımı anti emperyalist mücadelelere yaklaşımdan daha karmaşık olmak zorunda. Örneğin, SWP'nin İngiltere'deki ulusal sorun analizi üç temel unsurdan oluşuyor.

1 - Büyük Britanya'da gerçek anlamda ulusal baskı yoktur (altı eyaletiyle Kuzey İrlanda başka bir konu elbette); 2- Baş düşmanımız mevcut Birleşik Krallık Devleti ve onu destekleyen egemen İngiliz ulusçuluğudur; dolayısıyla, devletin bütünlüğünü korumakta bir çıkarımız yoktur, İskoçya'nın ve Galler'in kendi kaderlerini tayin etme haklarını (eğer bu hakkı kullanmak isterlerse) destekleriz.

3- Aynı zamanda, günümüzde İşçi Partisi tarafından giderek benimsenen, İskoçya ve Galler'deki

işçilerin İngiliz işçilerden farklı ayrı ulusal çıkarları olduğu fikrini (ki bu düşünce İskoçya'daki işçi hareketinin önderliği ile İskoç Muhafazakar Parti üyeleri, rahip zümresi ve benzerleri arasında sınıf uzlaşmacılığını meşrulaştırır) amansızca eleştirmeliyiz.

Bir dizi değişik sorunu da 1980-88'de İran ile Irak arasındaki Körfez Savaşı ortaya çıkardı. Burada göz önüne alınması gereken üç ana nokta vardı. Birincisi, 1978-79 İran Devrimi ve onun etkileri. Şah'ı deviren asıl güç işçi sınıfını olmasına karşın, İran solunun hataları sonucu Ayetullah Humeyni ve diğer mollalar siyasi iktidarı ele geçirdiler ve işçilerin sömürülmesiyle kadınların ve ulusal azınlıkların ezilmesini gerici bir islam köktendinciliği ile meşrulaştırarak, devrimin temel kazanımlarını ortadan kaldıran bir rejim kurdular.

Ancak bu rejim, "Büyük Şeytan" Amerikan emperyalizmine karşı savaştığını iddia ederek, iktidarını pekiştirmeyi başardı. Başarısında, bu iddia önemli bir rol oynadı: Tahran'daki Amerikan elçiliği İslamcı öğrenciler tarafından işgal edildikten sonra, İran solunu önemli bir kısmı rejimden yana bir tutum aldı.

Ortadoğu'nun her yanında sol büyük ölçüde iflas etmiş durumda. Bunun en önemli nedeni, örneğin Filistin hareketinin bölgenin işçi ve köylülerine değil, 'ilerici' Arap rejimlerine bel bağlamasına sebep olan stalinizmin. Bu iflasın sonucu olarak ortaya çıkan boşluğu, görünürde radikal anti emperyalist bir ideoloji olarak ve özellikle kent yoksullarını harekete geçirerek birbiri ardından bir dizi ülkede islam köktendinciliği doldurdu.

İran köktendinciliğinin yarattığı siyasi istikrarsızlıktan Körfez ülkelerinin etkileneceği korkusu savaşı Ağustos 1980'de patlak veren İran-İrak savaşına yol açan nedenlerden biriydi (göz önüne alınması gereken ikinci nokta da bu). Irak'ta Saddam Hüseyin yönetimindeki Baas rejimi, Suudi Arabistan ve İran Devrimi'nden ürken diğer petrol şeyhlikleri tarafından İran'a saldırması için kışkırtıldı. Amerika da aynı nedenle savaşa olumlu bir gözle bakıyordu.

Ancak, savaş kısa zamanda bölgesel hakimiyet için bir mücadele halini aldı. Humeyni'nin amacı Saddam rejimini devirerek Körfeze kendi mührünü vurmakken, Irak 1960'larda İngiltere'den İran Şahına miras kalmış olan Körfez'in jandarmalığı rolünü üstlenmeyi umuyordu. Bir milyon kişinin hayatına mal olan kanlı karşılıklı siper savaşı Birinci Dünya Savaşı'na benzemeye başladı; ancak bu kez iki 'alt-emperyalist' ülke, küresel değil, yerel hakimiyet için savaşıyorlardı. Bu durumda devrimcilerin Lenin'in 'devrimci yenilgicilik' tavrından başka bir tavır olamazdı: Savaşta yer alan iki ülkenin de işçi ve köylüleri ancak 'kendi' hükümetlerinin yenilmesi ile kazançlı çıkabilirlerdi.

Bu durum, göz önüne alınması gereken üçüncü noktanın devreye girmesiyle değişti: ABD'nin 1987-88'de Körfez'deki askeri yığınağı ve bunun sonucu İran ile çatışmalara girmesi. İran Devrimi son yirmi yıl içerisinde Amerikan emperyalizminin yaşamış olduğu en ciddi yenilgiydi. Amerika'nın İran'la silahlı çatışmaya girmesi Körfez Savaşı'nın karakterini değiştirdi. Irak'ın İran'a karşı saldırıları artık Washington'dan yönetilen ve İran'a karşı yürütülen geniş bir emperyalist kampanyanın parçası durumuna gelmişti. ABD hükümetinin bazı unsurlarının, ABD'nin başka ülkelere askeri müdahalesini yıllarca engelleyen 'Vietnam sendromu'nu nihayet sona erdirdiği için İran'la savaşmaktan memnurluk duydukları açıkça belliydi.

Devrimciler için bu koşullarda İran'ın yenilmesini istemek Amerikan emperyalizminin yanında yer almak demek olacaktı. Devrimci sosyalistler şimdi Humeyni rejimini ABD emperyalizmine ve, Irak dahil, müttefiklerine karşı desteklemek zorundaydılar. Körfez Savaşı'nda İran'ın yenilgisi sonuçta Batılı emperyalistler için büyük bir zafer oldu.

Bu, devrimcilerin mollalara ve gerici ideolojilerine karşı olmaktan vazgeçmeleri anlamına mı geliyordu? Kesinlikle hayır! İspanyol iç savaşından sırasında Troçki İspanya'daki taraftarlarının

Cumhuriyetçi hükümet, askeri destek vermeleri fakat politik destek vermemeleri gerektiğini savunuyordu - hükümet kuvvetleri ile omuz omuza savaşmalı, ama Franko'nun ancak devrimci (fabrika ve toprak işgalleri, Fas'ın bağımsızlığının tanınması gibi) yöntemlerle yenilebileceğini savunmalıydılar.

Bu tutumu İran'a taşırsak, oradaki devrimciler savaşı kitleler açısından olumlu bir şekilde sonuçlandırmanın tek yolunun devrimci yöntemler (fabrikaların işçilerin eline geçmesi, egemen sınıfın varlığına el konulması, ulusal azınlıkların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınması) uygulamak olduğunu savunurlardı. Devrimciler, Humeyni rejimine ve bu rejimin savaşı yürütme yöntemlerine (siper harbi, insan dalgaları halinde hücum, şehirlerin bombalanması) karşı işçi sınıfının hoşnutsuzluğunu örgütlemeye çalışırlardı. Ancak, bu hoşnutsuzluğu emperyalizmin yararına olacak şekilde savaşı sona erdirmek çağrıları doğrultusunda değil, devrimci savaş talepleri doğrultusunda yönlendirirlerdi. Bu taleplerin gerçekleşmesi ise ancak Humeyni rejiminin devrimci bir eleştirisiyle mümkün olabilirdi. Örneğin, devrimciler rejimin İran'daki Kürt ve Arap azınlıklara baskı uygulaması, burjuvazinin lüks yaşamını desteklemesi, kendi düzenbazlığı gibi nedenlerle emperyalizme karşı etkin bir savaş sürdüremediğinin propagandasını yaparlardı. İşçi sınıfının verdiği korkunç kayıpların rejimin uyguladığı savaş yöntemlerinden kaynaklandığını ifşa ederlerdi. Kitlelerin rejime güven kazanmaları için düşünülmüş her çabaya (örneğin, rejimin savaşa yardım için birkaç saat ücretsiz çalışma çağrısı) karşı çıkarlardı.

Ancak, bunları yaparken, devrimciler cephenin hemen çökmesine yol açabilecek ve emperyalizm için zafer sonucunu doğurabilecek eylemleri (örneğin, silah ve cephaneliğin cepheye ulaşmasını engelleyen grevler) desteklemezlerdi.

Körfez Savaşı örneği, devrimcilerin belli durumlarda ulusal soruna marksist yaklaşımı uygularken somut durumunu ne kadar dikkatli bir analizini yapımaları gerektiğini gösteriyor. Ulusçuluğa basit ve soyut bir biçimde karşı olmak yeterli değil. Lenin'in dediği gibi "“Saf” bir toplumsal devrim bekleyenlerin ömrü, böylesi bir devrim görmeye yetmeyecektir ". İnsanlar anti kapitalist mücadeleye, ulusçuluk da dahil olmak üzere, çeşitli yollardan gelirler. Bunu görmek, ulusçuluğa teslim olmak değildir. Aksine, ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin etme haklarını savunmak, ulusçuluğun dünya işçi sınıfı üzerindeki etkisini kırmak için olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongre'sinde (Ağustos 1920) kabul edilen Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine tezler

1 Burjuvazi, doğası gereği, genel olarak eşitliği ve özel olarak da ulusal eşitliği soyut ve biçimsel bir şekilde kavramlaştırır. Genel olarak her insanın eşit olduğu iddiasından yola çıkarak, burjuva demokrasisi mülk sahibi ile proleterin, sömürenle sömürülenin biçimsel hukuki eşitliğini ilan eder ve böylelikle ezilen sınıfların gözünü boyamaya çalışır. Meta üretimi ilişkilerinin bir yansıması olan eşitlik fikri, burjuvazi tarafından her insanın mutlak özgürlüğü bahanesi kullanılarak, sınıfların ortadan kaldırılması mücadelesine karşı kullanılan bir araç haline getirilmiştir. Eşitlik talebinin tek gerçek anlamı sınıfların ortadan kaldırılması talebinde yatar.

2 Burjuvazinin boyunduruğundan kurtulmayı amaçlayan proleter sınıf mücadelesinin bilinçli ifadesi olan Komünist Partisinin temel görevi burjuva demokrasisine karşı mücadele etmek ve bu demokrasinin yalanlarıyla ikiyüzlülüğünü teşhir etmektir. Bu görev uyarınca, Komünist Partisi ulusal sorunda temel vurguyu soyut ve biçimsel ilkelere değil, öncelikle tarihsel olarak verili durumun ve (en önemlisi) ekonomik koşulların tam bir değerlendirmesine dayandırmalıdır. İkinci olarak, ezilen sınıfların, çalışanların, sömürülenlerin çıkarları ile, egemen sınıfın çıkarları anlamına gelen genel ulusal çıkarları arasındaki açık farkı vurgulamalıdır. Üçüncüsü, finans kapital ve emperyalizm çağında dünya nüfusunun küçücük bir azınlığı olan en zengin ve en ileri ülkelerin geri kalan büyük çoğunluğu sömürgelik ve finans köleliği durumunda tuttuğu gerçeğinin üzerini örtmeye çalışan burjuva demokratik yalanlara karşı, Komünist Partisi ezen, sömüren, ayrıcalıklı uluslar ile ezilen, bağımlı uluslar arasındaki açık ayrımı vurgulamalıdır.

3 Emperyalist 1914 savaşı tüm dünyanın köleleştirilmiş uluslarına ve ezilen sınıflarına burjuva demokratik söylemin yalancılığını alabildiğine açıkça gösterdi. Her iki tarafta da halkların kurtuluşu ve ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı laflarıyla meşrulaştırılan bir dizi antlaşma, bir tarafta Brest-Litovsk ve Bükreş, diğer tarafta Versay ve St.

Germain antlaşmaları, muzaffer burjuvazinin 'ulusal' sınırları bile kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda belirlediğini gösterdi. Burjuvazi için, 'ulusal' sınırlar bile ticari mallardan başka birşey değil. Sözde 'Milletler Cemiyeti' bile, bu savaştan galip çıkanların ganimetlerini karşılıklı olarak garantileyen bir sigorta poliçesinden öte birşey değil. Ulusal birliği yeniden sağlama, 'kaybedilen bölgeleri yeniden anavatana katma' çabaları, burjuvazi açısından, yenik düşenlerin yeni savaşlar için güç kazanma çabasından başka birşey değil. Yapay bir şekilde parçalanmış olan ulusların tekrar birleşmesi proletaryanın da çıkarlarına uygundur. Ama proletarya gerçek ulusal özgürlüğü ve birliği ancak devrimci mücadele yoluyla ve burjuvazinin cesedinin üzerinden geçerek kazanabilir.

Milletler Cemiyeti ve emperyalist devletlerin tüm savaş sonrası politikaları bu gerçeği çok daha açık ve kesin bir şekilde gözler önüne seriyor; sadece gelişmiş ülkelerin proletaryasını değil, sömürgelerin ve bağımlı ulusların emekçi kitlelerinin devrim mücadelesini güçlendiriyor; ve kapitalizm altında barış içinde bir yaşam ile ulusların eşitliğinin mümkün olduğu yolundaki küçük burjuva hayallerin çöküşünü hızlandırıyor.

4 Bu ilkeler uyarınca, Komünist Enternasyonal'in tüm ulusal sorun ve sömürgeler politikaları, temel olarak, tüm ulus ve ülkelerin işçi ve emekçi kitlelerinin toprak sahipleriyle burjuvazinin devrilmesini amaçlayan ortak devrimci mücadelede birliğine dayanmalıdır. Ancak böylesi bir birlik

kapitalizme karşı zaferi sağlayabilir. Kapitalizm yıkılmadan ise, ulusal baskının ve eşitsizliğin ortadan kalkması mümkün değildir.

5 Bugün uluslararası politik durum proletaryanın diktatörlüğünü gündeme getirmiştir ve uluslararası siyasette tüm olaylar kaçınılmaz olarak tek bir merkezi noktada, Rus Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı uluslararası burjuvazinin mücadelesi etrafında yoğunlaşmaktadır. Rus Sovyet Cumhuriyeti, bir taraftan tüm ülkelerin öncü işçi sınıfının sovyet hareketlerini, diğer taraftan da tüm sömürgelerin ve ezilen ulusların, devrimci proletarya ile ittifak yapmanın dışında ve dünya emperyalizmine karşı sovyet gücünün zaferi olmadan kendileri için kurtuluşun mümkün olmadığını acı deneyimler sonucu anlamış olan ulusal kurtuluş hareketlerini kendi saflarına çekmektedir.

6 Dolayısıyla, bugün kendimizi sadece çeşitli ulusların emekçilerini tanımak ve onlara desteğimizi ilan etmekle sınırlamamız kabul edilemez; tüm ulusal ve anti sömürgeci kurtuluş hareketlerinin Sovyet Rusya ile en yakın ittifakını sağlayacak bir politika izlememiz gerekiyor. Bu ittifakın biçimini, her ülkenin proletaryasının içinde komünist hareketin veya geri kalmış ülke ve ulusların içinde devrimci kurtuluş hareketinin gelişme düzeyi belirleyecektir.

7 Federasyon, tüm ulusların emekçilerinin kesin birleşmesine giden yolda geçici bir biçimdir. Federasyonun yararları, gerek Rus Sosyalist Federe Sovyet Cumhuriyeti ile diğer Sovyet Cumhuriyetleri (geçmişte Macaristan, Finlandiya ve Latviya Cumhuriyetleri, bugün Azerbaycan ve Ukrayna Cumhuriyetleri) arasındaki ilişkilerde, gerekse Rus Sosyalist Federe Sovyet Cumhuriyeti içinde (daha önce politik varlıkları olmayan ve kendi yönetiminden yoksun olan, 1919'de kurulan Başkır ve 1920'de kurulan Tatar Cumhuriyeti örneklerinde bile) pratik olarak kendini göstermiştir.

8 Bu açıdan, Komünist Enternasyonal'in görevi sadece bu federasyonu sovyet düzenine ve sovyet hareketine dayalı olarak geliştirmek değil, ayrıca bu federasyonu incelemek ve içinde kazandığımız deneyimleri sınamaktır.

Federasyonun tam birliğe geçiş sürecinde bir biçim olduğunu bilerek, federal bağları sürekli daha sıkı ve yakın hale getirmek için çalışmalıyız. Göz önüne alınması gereken ilk nokta, askeri açıdan kendinden önemli ölçüde daha güçlü emperyalist ülkeler tarafından kuşatma altında olan Sovyet Cumhuriyetlerinin başka sovyet cumhuriyetleri arasında daha yakın bağlar kurulmadan varlığını sürdürmesinin mümkün olmayacağı. İkinci nokta, Sovyet Cumhuriyetleri arasında yakın bir ekonomik ittifak kurulmadan kapitalizmin imha ettiği üretici güçleri onarmanın ve emekçilerin refahısağlamanın mümkün olmayacağı. Üçüncü nokta ise, tüm ulusların proleterlerinin düzenlediği ortak bir plan uyarınca birleşik bir dünya ekonomisi yaratma çabalarıdır. Bu eğilim kapitalizm altında şimdiden açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır ve sosyalizm altında daha fazla geliştirilmenin ve tamamlanmanın yollarını zorlamaktadır.

9 Devletler içindeki ilişkiler alanında Komünist Enternasyonal'in ulusal politikası burjuva demokrasilerinin ve hatta kendilerini 'sosyalist' olarak adlandıran bazılarının yaptığı gibi ulusların eşitliğinin sadece lafta kalan ve pratik yükümlülükler içermeyen bir şekilde biçimsel olarak tanınması ile sınırlı kalamaz.

Tüm kapitalist ülkelerde, 'demokratik' anayasalara rağmen, ulusal eşitliğe ve ulusal azınlıkların garantilenmiş

haklarına karşı gerçekleştirilen her uygulamayı, Komünist Partiler hem parlamentoda hem tüm alanlarda yaptıkları tüm propaganda ve ajitasyon çalışmalarında yılmadan deşifre etmelidir, fakat bu yeterli değildir. Ayrıca, Komünist Partilerin iki görevi daha vardır. Birincisi, ulusların gerçek eşitliklerini sağlama yeteneğine sahip tek düzenin, önce proletaryayı ve ardından tüm emekçi yığınları burjuvaziye karşı mücadelede birleştirecek olan sovyet düzeni olduğunu sürekli olarak vurgulamak.

İkincisi, bağımlı ve hakları gaspedilmiş ülkelerdeki devrimci hareketlere, sözkonusu ülkelerdeki Komünist Partiler aracılığıyla doğrudan destek vermek.

Bunlardan özellikle önemli olan ikincisi olmaksızın, bağımlı ülkelerin ve sömürgelerin ezilmesine karşı ve bu ülkelerin ayrı birer siyasi varlık olma hakları için mücadele İkinci Enternasyonal partilerinde gördüğümüz yalancı ikiyüzlülüğten öteye gidemez.

10 Enternasyonalizmi sadece lafta tanımak, pratikte ise küçük burjuva ulusçuluğu ve pasifizmle sulandırmak sadece İkinci Enternasyonal partileri içinde değil, Enternasyonal'i terketmiş olan partiler içinde de yaygın bir olgu. Bu olguya kendilerini artık komünist olarak adlandıran partilerde bile sık rastlanıyor. En küçük bir fırsatta ırkçılık, azınlıklara saldırı ya da Yahudi düşmanlığı (anti-semitizm) olarak kendini gösteren bu belaya, bu köklü küçük burjuva milliyetçi önyargılara karşı mücadele etmek ve bu mücadeleyi, proletarya diktatörlüğünü ulusal bir diktatörlükten (yani tek ülkede varolan ve bu nedenle bağımsız bir uluslararası politika izleme yeteneğine sahip olmayan bir diktatörlükten) en azından birkaç gelişmiş ülkede yaşayan bir uluslararası proletarya diktatörlüğüne (uluslararası politikayı belirleyici şekilde etkileme yeteneğine sahip bir diktatörlüğe) dönüştürme sorunu ne kadar yakıcı olursa o kadar önplana çıkarmak gerekir. Küçük burjuva milliyetçiliği enternasyonalizmden sadece ulusların eşitliğini anlar (bu eşitliği de sadece lafta tanıdığını şimdilik bir kenara bırakırsak), ulusal bencilliği sorun olarak ele almaz. Proletarya enternasyonalizmi ise şunları gerekli kılar: 1) Bir ülkedeki proleter mücadelenin çıkarları dünya çapındaki mücadelenin çıkarlarına tabi kılınmalıdır. 2) Burjuvaziye karşı zafer kazanmış olan ülke, uluslararası kapitalizmin devrilmesi için en büyük ulusal fedakarlığı yapmaya yetenekli ve hazır olmalıdır.

Dolayısıyla, gerçekten proletaryanın öncü kesimlerini temsil eden bir işçi partisine sahip olan ve tümüyle kapitalist olan ülkelerde ilk ve en önemli görev enternasyonalizm kavramını ve politikalarını çarpıtan küçük burjuva pasifizmi ile mücadele etmektir.

11 Daha geri, büyük ölçüde feodal, ataerkil veya köylü ataerkil karakter gösteren ülkelerde şu noktalara özel önem verilmelidir:

a) Tüm Komünist Partiler bu ülkelerin devrimci kurtuluş hareketlerini eylemleri ile desteklemelidirler. Sözükonusu ülkede Komünist Partisi varsa, bu desteğin alması gereken biçim bu parti ile tartışılmalıdır. Aktif yardımda verme yükümlülüğü en başta, geri kalmış ülkeyi sömürgelik veya finansal bağımlılık durumunda tutan ülkenin işçilerine aittir.

b) Din adamlarının, Hristiyan misyonerlerinin ve benzerlerinin gerici etkilerine karşı koşulsuz bir mücadele yürütülmelidir.

c) Avrupa ve Amerikan emperyalizmine karşı kurtuluş mücadelelerini, Türk ve Japon emperyalizminin, asillerin, büyük toprak ağalarının, din adamlarının, vb güçlenmesine bağlayan Pan-İslamcı, Pan-Asyacı hareketlere ve benzer akımlara karşı mücadele edilmelidir.

d) Geri kalmış ülkelerde, toprak ağalarına ve feodalizmin her türlü kalıntısına karşı köylü hareketleri desteklenmelidir. Herşeyden önce, köylü hareketine mümkün olduğunca devrimci bir karakter vermeye, mümkün olan her yerde köylülüğü ve sömürünün tüm kurbanlarını sovyetler şeklinde örgütlemeye ve böylece Batı Avrupa'lı komünist proletarya ile Doğu'daki, sömürgelerdeki ve geri kalmış ülkelerdeki devrimci köylü hareketi arasında mümkün olduğunca yakın bir bağ kurmaya çalışılmalıdır.

e) Geri kalmış ülkelerde gerçekte komünist olmayan devrimci kurtuluş hareketlerini komünistmiş gibi gösterme çabalarına karşı kararlı bir mücadele yürütülmelidir. Sömürgelerdeki devrimci hareketleri desteklemek Komünist Enternasyonal'in görevidir. Ancak bu görevin tek amacı tüm geri kalmış ülkelerde geleceğin proleter partilerini (sadece lafta değil, gerçekte komünist olan partileri)

oluşturacak unsurları bir araya toplamak ve bu unsurları kendi özel görevlerinin (yani kendi ulusları içindeki burjuva demokratik eğilimlere karşı mücadele etme görevinin) bilincine varacak şekilde eğitmektir. Komünist Enternasyonal yolun bir kısmını sömürgeler ve geri kalmış

ülkelerdeki devrimci hareketle birlikte yürümeli ve hatta bu hareketle ittifak yapmalıdır; ancak, Komintern bu hareketle birleşemez, salt bir nüve halinde de olsa proleter hareketin bağımsızlığını koşulsuz olarak muhafaza eder.

f) Emperyalist güçlerin, ezilen ülkelerin ayrıcalıklı sınıflarının yardımıyla, siyasi olarak bağımsız devletler yaratma kisvesi altında, aslında ekonomik, mali ve askeri açıdan tümüyle kendilerine bağımlı olan devlet yapıları yaratırken yaptıkları düzenbazlığın en geniş kitleler arasında ve özellikle de geri kalmış ülkelerde deşifre edilmesi ve anlatılması gerekir. Siyonistlerin Filistin meselesi, bir ulusun emekçi sınıflarının, emperyalizm ile sözkonusu ülkenin burjuvazisi arasında işbirliği yapılarak kandırılmasının çarpıcı bir örneğini oluşturuyor (aynı şekilde, Siyonizm de, Filistin’de bir Yahudi devleti yaratma bahanesiyle, Yahudi işçilerin azınlık olduğu Filistin’deki Arap emekçilerini İngiltere’nin sömürüsüne sunuyor. Günümüzün ekonomik koşullarında, zayıf ve bağımlı uluslar için Sovyet Cumhuriyetleriyle ittifak yapmak dışında kurtuluş yoktur.

12 Zayıf ve sömürge ulusların büyük emperyalist güçlerin köleleri olarak yüzyıllardır çektikleri acılar bu ulusların emekçi kitlelerine sadece savaşkanlık kazandırmakla kalmamış, ayrıca kendilerini sömüren uluslara karşı (bu ulusların proleteryası dahil) bir güvensizlik duygusu da vermiştir. Proleteryanın resmi önderlerinin 1914 ile 1919

yılları arasındaki adi ihaneti (sosyal milliyetçilerin, ‘anavatanı koruma’ bahanesiyle, ‘kendi’ burjuvazilerinin finansal açıdan kendilerine bağımlı ülkeleri köleleştirme ve yağmalama ‘hakkını’ korumaları) bu haklı güvensizlik duygusunu daha da güçlendirmiştir. Bu güvensizlik ve ulusal önyargılar ancak ileri ülkelerde emperyalizmin imha edilmesinden ve geri ülkelerde ekonomik yaşam tümüyle dönüştürüldükten sonra ortadan kaldırılabilmesine göre, bu önyargıların temizlenmesi çok yavaş ilerleyecektir. Bu demektir ki, her ülkenin sınıf bilinçli komünist proleteryası uzun dönemler boyunca köle olarak yaşamış ülke ve ulusların ulusal duygularına (bu duygular tarihsel olarak artık geçersiz de olsa) özel dikkat ve özen göstermelidir. Komünist proleterya, aynı zamanda, bu güvensizlik ve önyargıları daha hızlı aşabilmek için ödümler vermekle yükümlüdür. Proleterya ile dünyadaki tüm ülke ve ulusların emekçi kitleleri gönüllü bir ittifakla birleşmeksizin kapitalizme karşı zafer tam anlamıyla başarılı bir sonuca ulaştırılmaz.